

Л.М. Орел,
завідуюча науково-експозиційним відділом
Харківського історичного музею

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Із отриманням Україною незалежності постала проблема створення демократичної та правової держави, а також необхідність консолідації українського суспільства, відродження національної культури та становлення культурної ідентичності. Вирішення цих проблем лягло в основу культурної політики України.

Основою для нинішньої культурної політики в Україні є низка законів та указів, прийнятих за роки незалежності. Ключовими серед них є: «Основи законодавства про культуру в Україні (1992) [6], «Конституція України» (1996) [2], «Концептуальні напрями діяльності органів виконавчої влади щодо розвитку культури» (1997) [3], закон «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997) [9], «Бюджетний кодекс» (2002) [1], «Концепція державної політики в галузі культури» (2005) [4], Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо збагачення та розвитку культури і духовності українського суспільства» (2005) [10] та ряд інших.

Аналізуючи сучасні міжнародні процеси, їх часто визначають як глобалізаційні. Феномен глобалізації, починаючи з ХХ ст., став предметом багатьох наукових досліджень, що пояснюється розширенням і поглибленням міжнародного співробітництва, зростанням світової економіки та стрімким розвитком новітніх технологій. Глобалізація впливає на всі сфери життя людини – від фінансової до культурної і духовної [8, с. 531].

Проблеми збереження національних культур в умовах глобалізації висвітлювали в своїх працях Д. Гейтс, С. Хантінгтон, Д. Бхагвати, А. Перотті. Значний внесок в розробку та дослідження даної проблематики зробили вітчизняні науковці: Т. Денисова, В. Бакальчук, І. Соломадін.

С. Бондарук, С. Дрожжина. Питаннями протистояння етнокультур, конфліктів, впливу держави на розвиток культур займалися та висвітлювали у працях С. Павлов, О. Льовкіна, В. Табачковський, Г. Чміль, Б. Парахонський, С. Чукут.

Із даної проблематики проведено низку конференцій, а саме. Міжнародна наукова конференція «Етика і культура: актуальні проблеми у сфері культури» (Київ, 2004 р.), «Актуальні проблеми розвитку суспільства: історична спадщина, реалії та виклики ХХІ століття» (Луцьк, 2004 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми розвитку суспільства: історична спадщина, реалії та виклики ХХІ століття» (Луцьк, 2005 р.); круглий стіл Національного інституту стратегічних досліджень за участю Української Всесвітньої Координаційної Ради «Український соціум: соціально-політичні виміри» (Київ, 2004 р.) та ряді інших

Однак, незважаючи на багату наукову базу, недостатньо вивченим залишається питання теперішнього стану і розвитку глобалізаційних процесів, також актуальним постає визначення їхнього впливу на етнокультурний простір незалежної України.

Слід зазначити, що усі глобальні проблеми взаємозалежні, взаємообумовлені, їх розв'язання не може бути ізольованим одне від одного і розподіленим в якісь хронологічній послідовності.

У сучасному світі поступово відбувається перехід від національної культури до глобальної культури, мовою якої служить англійська мова. Загальновідомо, що американський долар використовується у всьому світі, західна масова культура стрімко проникає в наше життя, модель ліберально-демократичного суспільства в тій чи іншій мірі реалізується в багатьох країнах, створюється світовий інформаційний простір (Інтернет та інші новітні інформаційні і комунікаційні технології), здійснюється глобалізація західної культури. виникає нова реальність – віртуальний світ і віртуальна людина. Таким чином, простір і час стають ближче і ближче, навіть зливаються.

У цих умовах постає вкрай актуальним питання про збереження мовної і культурної ідентичності, самобутності і унікальності культури як інших народів, так і власної.

Серед основних інструментів формування етнічної й національної ідентичності виділяють наступні: мова, релігія (віра), культура, соціально-політичні, психологічні ознаки, національна ідея [11, с. 436].

Беззаперечним є той факт, що мова є основним середовищем визначення, збереження й передачі соціального досвіду, а отже й етнічних особливостей кожного народу. Фактично мова в нинішній час є чи не єдиною ознакою, що дозволяє відокремити населення однієї держави від зовнішнього світу. Саме тому таким болючим це питання є в тих країнах, де офіційними є дві або більше мов, а у багатоетнічних державах мовно-етнічні проблеми інколи навіть пов'язані з сепаратистськими настроями (Росія, Великобританія, Бельгія) [5].

Для повного та діалектичного розгляду вищезазначених інструментів, а саме: релігія (віра), культура, соціально-політичні, психологічні ознаки, національна ідея, звичайно, потребується наступне вивчення та подальше відображення в наукових джерелах. На жаль, в рамках даного теоретичного викладу матеріалу за тематикою така можливість опускається. З-поміж світових глобалізаційних культурних процесів, етнокультурний простір незалежної України має свої певні риси та етапи формування.

До початку 90-х рр. ХХ ст. процес формування етнокультурного простору України носив переважно фрагментарний характер. Із проголошенням незалежності український етнос та етнічні меншини отримали можливість відроджуватися, внаслідок чого нині спостерігається інтенсивне формування етнокультурного простору країни. Активізується підтримка національних культурних традицій.

Для задоволення культурно-мистецьких потреб етнічних спільнот в Україні діє розгалужена мережа культурних центрів, будинків народної творчості, центрів фольклору та етнографії тощо. Форми й способи проведення вільного часу дедалі

більше набувають етнічного забарвлення. Нині в Україні діє близько 800 громадських товариств національних меншин, понад 30 з яких мають національний статус, зокрема

Асоціація національно-культурних об'єднань України, Українське товариство російської культури «Русь», Єврейська Рада України, Асоціація корейців України, Асоціація єврейських організацій і громад України, Спілка поляків України, Демократична спілка угорців України, Всеукраїнське національне культурно-просвітницьке товариство «Русское собрание», Федерація грецьких організацій в Україні, Асоціація болгарських національно – культурних товариств та інші, які є основним чинником збереження і розвитку національної самобутності [7, с. 43].

Відтак, в Україні існують сприятливі умови для формування системи міжетнічних відносин, а існуюча правова база забезпечує можливість усім компонентам етнонаціональної культури включатися в формування вітчизняного етнокультурного простору. Все це як для українців, так і для представників інших етнічних спільнот, передбачає їх становлення як стійких елементів етнонаціональної культури, що мають можливість не лише демонструвати свою ідентичність, а й розвивати етнічну самобутність у межах нового етнополітичного організму [12, с. 5].

Висновки

На основі теоретичного аналізу було розглянуто основну законодавчу базу нинішньої культурної політики в Україні, сучасні міжнародні процеси, праці, в яких висвітлювалися проблеми збереження національних культур в умовах глобалізації, свої певні риси та етапи формування етнокультурного простору незалежної України, вказано основні підходи щодо розуміння поняття мовного аспекту етнонаціональної ідентичності як базового чинника її формування.

Подальше проведення досліджень у цьому напрямку є досить перспективним, оскільки це сприятиме виявленню

основних соціально-психологічних особливостей формування та розвитку етнонаціональної ідентичності українців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бюджетний кодекс України: закон України від 21 червня 2001 р. № 2542-III (зі змінами та доповненнями): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2542-14>.
2. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (зі змінами та доповненнями): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
3. «Концептуальні напрями діяльності органів виконавчої влади щодо розвитку культури», затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 28 червня 1997 р. № 675: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/675-97-п>.
4. «Концепція державної політики в галузі культури»: закон України від 3 березня 2005 р. № 2460-IV (зі змінами та доповненнями): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2460-15>.
5. Маматова А.С. Мовні аспекти етнонаціональної ідентичності особистості / А.С. Маматова: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/680/94/>.
6. «Основи законодавства про культуру в Україні»: закон України від 14 лютого 1992 р. № 2117-XII (зі змінами та доповненнями): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2117-12>.
7. Паньков А. Соборна Україна: корінні народи і національні меншини / А. Паньков // –Х. : Персонал, 2005. – №6. – С. 43–45.
8. Петик М. Україна в сучасних глобалізаційних умовах / М. Петик // Формування ринкової економіки в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/faculty/ekonom/Form_Rynk_Econ/2009_19/75%20Петик.pdf.

9. «Про місцеве самоврядування в Україні»: закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.

10. «Про першочергові заходи щодо збагачення та розвитку культури і духовності українського суспільства»: указ Президента України від 24 листопада 2005 р. № 1647/2005 (зі змінами та доповненнями): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1647/2005>.

11. Сабадуха В. Національна ідея як провідний чинник подолання кризи ідентичності в Україні // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук, праць / За заг. ред. М.М. Слюсаревського; Упоряд. Л.А. Найдьонова, Л.П. Черниш. – К.: Міленіум, 2005. – Вип. 4. – С. 436-444.

12. Скрипник Г. Етнокультурна традиція в контексті глобалізаційних тенденцій / Г. Скрипник // Матеріали до української етнології : Зб. наук. пр. – К. : ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, 2008. – Вип. 7 (10). – С. 5.